

Zbornik referata sa međunarodnog naučnog skupa održanog
od 21. – 23. septembra 2017. godine u Novom Sadu,
u organizaciji Pravnog fakulteta za privredu i pravosuđe
Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu.

Izdavač:

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu,
Geri Karolja br. 1, telefon: 021 400 – 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Recenzenti:

Prof. dr Milorad Bejatović
Prof. dr Mirko Kulić
Prof. dr Milan Počuča
Prof. dr Zoran Pavlović
Prof. dr Zdravko Jež
Prof. dr Nenad Avramović
Prof. dr Miloš Marković

Prof. dr Jelena Matijašević-Obradović
Doc. dr Predrag Mirković
Doc. dr Darko Golić
Doc. dr Jelena Stojšić – Dabetić
Doc. dr Sanja Škorić
Doc. dr Nenad Bingulac

Za izdavača:

Prof. dr Marko Carić

Urednik:

Prof. dr Milorad Bejatović

Štampa:

Štamparija FELJTON, Novi Sad

Tiraž: 150

ISBN

978-86-6019-075-0

Dragana Marčetić
Sudija Prvog osnovnog suda u Beogradu
e-mail: dada.marctic@gmail.com

Dr Marta Sjenčić
Viši naučni saradnik Instituta društvenih nauka u Beogradu
e-mail: marta.sjenicic@gmail.com

NEZAVISNOST PRAVOSUĐA U GRAĐANSKOPRAVNIM SPOROVIMA

Apstrakt:

Sudovi u Republici Srbiji vrlo često pred sobom imaju izazov suđenja i presuđivanja u građanskim parnicama koje se vode protiv države ili grada, odnosno njihovih organa. Sporove, kao tužiocima, vode fizička lica koja tvrde da su im prava povređena postupanjem organa države ili grada ili da su povređeni u događaju čiji je organizator na neki način država, i da im je time prouzrokovana šteta. Grupe slučajeva koje se pojavljuju pred građanskopravnim odeljenjima su raznorodne: povrede u ratnim akcijama, isplata vojnih dnevnica, medicinskopravni sporovi (gde su tuženi VMA i Ministarstvo odbrane), sporovi protiv grada za prekomernu naplatu naknade za usluge predškolskih ustanova. Presuđivanje u ovim stvarima zavisi umnogome od okolnosti slučaja, ali se određena vrsta sporova može i grupisati po sličnim ili gotovo istim karakteristikama. Od kada se određena vrsta slučajeva tek pojavi pred prvostepenim sudovima, potrebno je izvesno vreme da se ustali određena sudska praksa i zauzme stav prvostepenih i viših sudova prema tom problemu. Praksa zauzimanja zajedničkog stava čini da se evrokontinentalni i anglosaksonski sistem sudjenja približavaju, ali, takođe, obezbeđuje visok stepen nezavisnosti pravosuđa u građanskopravnim sporovima.

Ključne reči: nezavisnost, pravosuđe, parnice, zajednički stav, država

Životni događaji koji masovno pogađaju populaciju Republike Srbije, gotovo redovno se odražavaju i na rad sudova, pa se određene situacije, kroz sporove, pred njima često ponavljaju. Veći izazov, naravno, predstavlja presuđivanje u situacijama koje su retke, jer je za svaku potrebno, u pravnoj regulativi i u njenom tumačenju, tražiti novo rešenje. Nije bez izazova, međutim, ni suđenje i presuđivanje u građanskim parnicama koje se, usled masovnosti istorodnih životnih događaja, ponavljaju, naročito ako se vode protiv države ili grada, odnosno njihovih organa.

Sporove u ovakvim slučajevima, kao tužioci, vode fizička lica koja tvrde da su im prava povređena postupanjem organa države ili grada ili da su povređeni u događaju čiji je organizator na neki način država, te da im je time prouzrokovana šteta. Grupe slučajeva koje se pojavljuju pred građanskopravnim odeljenjima su raznorodne: povrede u ratnim akcijama, isplata vojnih dnevnica, sporovi protiv grada za prekomernu naplatu naknade za usluge predškolskih ustanova. Presuđivanje u ovim stvarima umnogome zavisi od okolnosti slučaja, ali se neki sporovi mogu i grupisati po sličnim ili gotovo istim karakteristikama. Od trenutka pojave određene vrste slučajeva pred prvostepenim sudovima, potrebno je izvesno vreme da se ustalila određena sudska praksa i zauzme stav prvostepenih i viših sudova prema tom problemu. Srbija spada u kontinentalnopravni poredak, odnosno poredak neprecedentnog karaktera, te sudska praksa, *per se*, nije izvor prava nalik zakonu, odnosno nema snagu zakona. Praksa zauzimanja zajedničkog sudskog stava čini, međutim, da se evrokontinentalni i anglosaksonski sistem sudjenja približavaju, jer se time stvara vrsta precedent tamo gde regulativa nije precizna, ali, takođe, obezbeđuje visok stepen nezavisnosti pravosuđa u građanskopravnim sporovima.

U daljem tekstu će biti iznete grupe slučajeva u kojima su sudovi, posle izvesnog lutanja, zauzeli zajednički stav ili nastoje da isti zauzmu.

ISPLATA RATNIH DNEVNICA

Po okončanju NATO agresije sudovima je podneto više stotina tužbi kojima su mobilisani vojni rezervisti potraživali naplatu dnevnica koje im država nije ili nije u celosti isplatila. Kao tuženi je najpre označavana Savezna republika Jugoslavija, zatim Državna zajednica Srbija i Crna Gora i najzad Republika Srbija, a kao organ dužan da izvrši ovu nakanadu uvek je označavano Ministarstvo odbrane. U početku je preovladavao stav da je osnov zahteva neosnovano obogaćenje i da ova obaveza države zastareva u opštem roku od 10 godina. Kasnije dolazi do zaokreta prakse u pogledu osnova ove vrste sporova, koji se sada karakteišu kao naknada štete, i za njih važi kraći rok zastarelosti, zbog čega je odbijena većina tužbenih zahteva po tužbama podnetim posle 2005.godine. Obrazloženje ovakvog stava dato je u jednoj skorijoj odluci¹:

„Odredbom člana 90 Zakona o vojsci Jugoslavije (‘‘Službeni list SRJ,’’ br. 43/94) propisano je da pripadnik rezervnog sastava ima pravo na naknadu materijalnih troškova kojima je izložen za vreme službe u Vojsci. Pravilnikom o naknadi putnih i drugih troškova u Vojsci Jugoslavije (Sl.Vojni list br.38/93...7/99) propisana su pravila postupka u kome se ostvaruju ova prava. Prema odredbama člana 71 stav 1 i 2, pravo na naknadu utvrđuje se rešenjem po pravilima upravnog postupka pred nadležnim prvostepenim i drugostepenim organom tužene. Na osnovu odredaba člana 49 stav 1 u vezi sa članom 24, 25 i 26 citiranog Pravilnika licu u rezervnom sastavu pripada između ostalog i naknada za službu pod otežanim (posebnim) uslovima. Visina ove naknade određuje se analognom primenom odredaba člana 24, 25 i 26 Pravilnika. U skladu sa

1 Presuda Prvog osnovnog suda u Beogradu P.br. 7095/14 od 12.04.2016. godine

članom 73 i 74 Pravilnika obračunavaju se mesečno unazad ili za kraće vreme. Odlukom načelnika Generalštaba Vojske Jugoslavije pov.br.03/825-2 od 01.04.1999.godine i Odlukom o dopuni Odluku o određivanju sastava VJ, prostora, zadataka i aktivnosti koje se izvršavaju pod posebno opasnim i otežanim uslovima kao i u uslovima posebnih psihofizičkih napora određena je dnevna naknada troškova u procentu od dnevnice za službena putovanja i to za vojnike i vojne obveznike u iznosu od 50%. Takođe je određeno da se obračun i isplata ovih naknada vrši 15-odnevno počev od 24.03.1999. godine. Odredbom člana 172. ZOO propisano je da pravno lice odgovara za štetu koju njegov organ prouzrokuje trećem licu u vršenju ili u vezi sa vršenjem svojih funkcija. Odredbom člana 376. ZOO propisano je da potraživanje naknade prouzrokovane štete zastareva za tri godine od kada je oštećeni doznao za štetu i za lice koje je štetu učinilo. U svakom slučaju, ovo potraživanje zastareva za pet godina od kada je šteta nastala. Sagledavši utvrđeno činjenično stanje u svetlu citiranih odredaba ZOO sud je našao da je istaknuti prigovor zastarelosti potraživanja osnovan. Naime, u konkretnom slučaju pravni osnov za isplatu spornog potraživanja tužiocu je naknada štete u smislu citirane odredbe člana 172. ZOO – zbog nepravilnog rada organa tužene koji su propustili da u celosti izmire svoje obaveze. Zbog svega rečenog potraživanje tužioca ne zastareva u opštem zastarnom roku od 10 godina u smislu člana 371. ZOO, već u smislu člana 376. stav 1. i 2. ZOO (povremena potraživanja). Kako je tužba u ovom postupku podneta dana 11.03.2009. godine, to je u konkretnom slučaju protekao i subjektivni i objektivni rok za potraživanje naknade pričinjene štete.“

U ovoj grupi slučajeva sudska praksa se, dakle, kolebala između stava da se radi o neosnovanom bogaćenju, i stava da se radi o naknadi štete, pri čemu je prevagnuo ovaj drugi stav, jer se radi o šteti koju je lice pretrpelo zbog nepravilnog rada organa tužene. Time je postignuta izvesna pravna sigurnost, ali ovakvo rešenje, međutim, skraćuje rok zastarelosti sa deset na tri godine, čime se oni oštećeni koji su računali na rok od 10 godina dovode u neravnopravan položaj sa licima koja su po osnovu neosnovanog bogaćenja već ostvarila svoje pravo, pa je pitanje koliko pravda ovde ide u korist pravičnosti.

POVREDE U RATNIM AKCIJAMA (“RATNA ŠTETA”)

Pod nazivom ratna šteta, u našoj sudskoj praksi, podrazumeva se materijalna i nematerijalna šteta koju su mobilisana lica i njihove porodice pretrpele usled ratnih dejstava na teritoriji bivših SFRJ i SRJ. U kategoriju mobilisanih lica potpadaju kako vojni obveznici koji su se po pozivu odazvali i učestvovali u ovim ratovima (pripadnici JNA (VJ) i teritorijalne odbrane), tako i lica koji su u njima učestvovali kao dobrovoljci. Pravo na naknadu ove štete učesnici u borbama i članovi porodica boraca koji su poginuli ili pretrpeli naročito težak invaliditet prilikom učešća u ratnim dejstvima, a koji spadaju u krug lica kojima Zakon o obligacionim odnosima (u daljem tekstu: ZOO) priznaje pravo na naknadu nematerijalne štete.² Određenom krugu lica pripada pravo i na naknadu materijalne štete u vidu

2 Zakon o obligacionim odnosima, Službeni list SFRJ, br. 29/78, 39/85, 45/89 - odluka USJ i 57/89, Službeni list SRJ, br. 31/93 i Službeni list SCG, br. 1/2003 - Ustavna povelja, član 201

izgubljenog izdržavanja, a odredbama Porodičnog zakona propisano je ko može da je potražuje. Većina spornih pitanja vezanih za ratnu štetu u periodu od dvadesetak godina, koliko je prošlo od podnošenja prve tužbe po ovom osnovu, raspravljena je. Sada znamo da naša država kao pravni sledbenik SFRJ i SRJ odgovara za štetu nastalu tokom ratnih dejstava u Hrvatskoj i BiH do raspada SFRJ u maju 1992. godine i povlačenja JNA sa teritorija ovih republika dana 19. maja 1992. godine, sa jedne strane, kao i za onu nastalu tokom dejstava NATO snaga 1999. godine. Osnov odgovornosti države je zajednički za ove vrste štete. To je objektivna odgovornost³, šteta od opasne stvari ili delatnosti, jer se smara da su pravni prethodnici Republike Srbije bili organizatori ratnih dejstava kao opasne delatnosti. Ostalo je sporno, i više puta je menjano gledište kada se ova šteta smatra zastarelom. U tom smislu praksa je pokazala velika lutanja koja su do skoro trajala. Po ovom pitanju Ustavni sud Republike Srbije je intervenisao po ustavnim žalbama tužilaca kojima su zahtevi za naknadu štete odbijeni zbog promene stava o zastarelosti ove vrse štete pa je našao da je ovakvim postupanjem sudova povređeno pravo podnosilaca ustavnih žalbi na pravično suđenje zajemčeno odredbom člana 32 stav 1 Ustava Republike Srbije⁴ i pravo na jednaku zaštitu prava, zajemčeno odredbom člana 36 stav 1 Ustava.⁵ Pitanje zastarelosti se danas rešava na način jednak za sve, a lica koja su izgubila ovu vrstu sporova zbog promene stava o zastarelosti, dobila su zadovoljenje u ponovljenim parničnim postupcima koji su se zasnivali na pomenutim odlukama Ustavnog suda.

SPOROVI PROTIV GRADA ZA PREKOMERNU NAPLATU NAKNADE ZA USLUGE PREDŠKOLSKIH USTANOVA

U praksi osnovnih sudova u nekoliko većih gradova u Srbiji trenutno se odvija veliki broj sporova po tužbama roditelja protiv lokalnih samouprava i predškolskih ustanova zbog naplaćene veće naknade za boravak dece u vrtićima od one koja je zakonom propisana kao maksimalna, tačnije zbog većeg učešća roditelja u naknadi ovih troškova od 20% koliko je propisano Zakonom o predškolskom vaspitanju i obrazovanju.⁶

Zbog količine predmeta i potrebe jednakog postupanja u ovim sporovima Vrhovni kasacioni sud je na sednici Građanskog odeljenja održanoj 09.02.2016. godine povodom ovog pitanja zauzeo pravni stav da rešenje jedinice lokalne samouprave o većoj ceni usluga celodnevnog boravka dece u predškolskoj ustanovi (od one propisane zakonom) nije opšti pravni akt i ne podleže oceni ustavnosti odnosno zakonitosti iz člana 63. Zakona o Ustavnom sudu. Takođe je zauzeo stav da su, u parnicama po tužbama roditelja, pasivno legitimisani i predškolska ustanova i

3 Zakona o obligacionim odnosima, član 173 i 174

4 Ustav Republike Srbije, Službeni glasnik RS, br. 98/2006

5 Odluke Ustavnog suda Srbije UŽ – 2039/12 od 19.07.2012. godine i UŽ.6774/2011 od 27.12.2012. godine

6 Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju, Službeni glasnik RS, br. 18/2010, član 50

jedinica lokalne samouprave, kao i da je, u odnosu na oba tužena, pravni osnov potraživanja naknada štete na koju se primenjuju rokovi zastarelosti iz odredbe člana 372, odnosno 376. ZOO.

SPOROVI ZA "REHABILITACIONU NAKNADU"

Zakon o rehabilitaciji⁷ propisuje da, pod određenim uslovima, rehabilitovana lica i članovi njihovih užih porodica mogu od Republike Srbije ostvariti pravo na naknadu nematerijalne štete – tzv. rehabilitaciono obeštećenje. Ova naknada pripada kako samom rehabilitovanom licu, tako i deci rehabilitovanih koja su u jednom period života, do sticanja punoletstva, bila lišeni prisusva i brige roditelja zbog neosnovane osude. Pretpostavka za vođenje ovog spora je da sud najpre pozitivno reši zahtev za rehabilitaciju.

Kako je Zakon o rehabilitaciji *lex specialis* u odnosu na ZOO, on pravo na ovu naknadu daje užem krugu srodnika od kruga lica koji, pod određenim uslovima, imaju pravo na naknadu nematerijalne štete po opštim odredbama ZOO. Sledeća odluka upravo se tiče kruga lica kojima se dosuđuje ova vrsta nematerijalne štete.

"Tužilja je supruga sada pok. L.G. koji je rešenjem Komisije za prekršaje u Beogradu od 26.02.1951. godine zbog prekršaja osuđen na kaznu lišenja slobode (popravnog rada) u trajanju od četiri dana, i u cilju prevaspitavanja, upućen na društveno koristan rad u trajanju od 2 godine. Pok. L.G. je na Golom otoku bio od 22.02.1951, godine do 10.03.1953. godine. Pravosnažnim rešenjem Višeg suda u Beogradu od 30.09.2013. godine usvojen je zahtev za rehabilitaciju L.G. i utvrđeno da je rešenje Prekršajnog suda iz 1951. godine ništavo. L.G. je preminuo 2005. godine. U trenutku lišenja slobode L.G. tužilja je sa njime bila u braku i u zajednici života, u drugom stanju i sva dešavanja su je jako pogodila jer je nakon odlaska L.G. na Goli otok izbačena iz stana i sa posla, ostala je potpuno sama jer je sva rodbina prekinula svaki odnos sa njome. Rodila je dete koje je nakon porođaja preminulo. Tužilja se 2014. godine obratila Komisiji za rehabilitaciono obeštećenje Ministarstva pravde RS sa zahtevom da se postigne sporazum na ime naknade štete za duševne bolove, na koji zahtev nije odgovoreno. Odredbom člana 21.st.2. Zakona o rehabilitaciji je propisano da pravo na rehabilitaciono obeštećenje imaju i bračni drug, deca i roditelji odnosno braća sestre i vanbračni partner rehabilitovanog lica u skladu sa članom 26.st.4. istog Zakona. Članom 26.st.3. navedenog Zakona propisano je da rehabilitovano lice i lice iz čl. 7.tačka 5 tog zakona imaju pravo na naknadu nematerijalne štete za duševne bolove zbog lišenja slobode u skladu sa zakonom kojim se uređuju obligacioni odnosi, dok je stavom 4 istog člana propisano da lica iz čl. 21. st. 2. tog Zakona imaju pravo na naknadu nematerijalne štete za duševne bolove zbog smrti rehabilitovanog lica, pod uslovom da je između njih i umrlog rehabilitovanog lica postojala trajnija zajednica života, u skladu sa zakonom kojim se uređuju obligacioni odnosi. Iz citiranih zakonskih odredbi proizilazi da bračni drug rehabilitovanog lica, između ostalih, ima prvo na naknadu nematerijalne štete

7 Zakon o rehabilitaciji, Službeni glasnik RS, br. 92/2011

za duševne bolove zbog smrti rehabilitovanog lica, pod uslovom da je između njega i umrlog rehabilitovanog lica postojala trajnija zajednica života, dok pravo na naknadu nematerijalne štete za duševne bolove zbog lišenja slobode, pripada samo rehabilitovanom licu i licima iz čl. 7. tač. 5. Zakona o rehabilitaciji (deca rehabilitovanog lica koja su za vreme trajanja povrede prava i slobode roditelja, rođena u ustanovama za izvršenje sankcija, odnosno koja su u tim ustanovama sa njima provela deo vremena ili su za to vreme rasla bez roditeljskog staranja jednog, drugog ili oba roditelja). Tužilja ne spada u krug lica kojima je Zakonom o rehabilitaciji priznato pravo na naknadu štete za duševne bolove zbog lišenja slobode rehabilitovanog lica i nema pravo na naknadu nematerijalne štete.”⁸

NAKNADA ŠTETE ZBOG POVREDE PRAVA NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU

U novije vreme, po pristupanju Srbije Savetu Evrope, primetan je veliki broj sporova zbog povrede prava stranaka na suđenje u razumnom roku, za koje takođe odgovara država. Ovo pravo stranke su mogle ostvariti i po ranije važećim propisima, a danas ga ostvaruju shodno Zakonu o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku koji⁹ je stupio na snagu 2016. godine. Na udaru ovog zakona najčešće su parnični i izvršni postupci, ali nisu retke tužbe ni zbog predugog trajanja vanparničnog ili ostavinskog postupka. U ovim sporovima se donose presude kojima se tužiocima dosuđuje satisfakcija za nerazumno dugo trajanje sudskih postupaka i određuju se parametri na osnovu kojih se procenjuje šta se smatra razumnim rokom za okončanje sudskog postupka. Ovde su dati izvodi iz dve sudske odluke po tužbama za naknadu štete zbog povrede ovog prava zajemčenog Ustavom i Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama.¹⁰

“Presudom je obavezana tužena RS da tužilji M.G. na ime naknade štete isplati iznos od 9.486,28 dinara sa zakonskom zateznom kamatom od 01.04.1996. godine, iznos od 1.097.000,00 dinara sa zakonskom zateznom kamatom od 24.12.2003. godine do isplate i iznos od 303.944,58 dinara sa zakonskom zateznom kamatom od 24.12.2003. godine do isplate.

Prema činjeničnom stanju, tužilac D.G. je podneo tužbu za naknadu materijalne i nematerijalne štete zbog povrede na radu Opštinskom sudu u Valjevu dana 05.07.1991. godine protiv preduzeća „P“. Ročišta su redovno zakazivana sa razmacima od mesec dana do dva meseca. U postupku je izveden dokaz

8 Filipović V., Marčetić, D. (2017). Naknada nematerijalne štete kroz primenu novih zakona- novija sudska praksa. *Lege artis* 53 (2), str. 32-33

9 Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku, Službeni glasnik RS, br. 40/2015

10 Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SRP.pdf. (2017, Maj 20); Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Službeni glasnik RS, br. 9/2003, 5/2005 i 7/2005 - ispr. i Službeni glasnik RS - Međunarodni ugovori, br. 12/2010 i 10/2015

veštačenjem preko veštaka saobraćajno – mašinske struke 1992. godine. Predmet je prvi put presuđen 18.07.1996. godine, ali je prvostepena presuda ukinuta rešenjem višeg suda od 18.11.1996. godine. Tokom postupka je nad tuženim preduzećem „P“ otvoren stečaj dana 18.02.1997. godine a po rešenju Vrhovnog suda Srbije od 26.05.1998. godine postupak je nastavljen pred Privrednim sudom Valjevo. Ročišta su zakazivana redovno na mesec dana. U nastavku postupka doneto je pet presuda i to: jula 1999. godine; septembra 1999. godine; januara 2001. godine; i septembra 2002. godine, koje su rešenjima Višeg privrednog suda ukinute i presuda doneta marta 2003. godine, koja je preinačena presudom Višeg trgovinskog suda od 24.12.2003. godine kojom je utvrđeno da postoji potraživanje tužioca D.G. prema tuženom preduzeću „P“ u stečaju na ime naknade materijalne i nematerijalne štete i troškovi postupka (u iznosima gore navedenim, *prim. aut.*) Postupak za naknadu materijalne i nematerijalne štete trajao je ukupno 13 godina i 5 meseci. Stečajni postupak nad preduzećem „P“ pokrenut predlogom od 27.06.1996. godine okončan je rešenjem od 27.05.2005. godine a tužilac D.G. nije namirio potraživanje po pravosnažnoj i izvršnoj presudi od 24.12.2003. godine. Veštačenjem u toku parničnog postupka utvrđeno je da bi potraživanje tužioca iz stečajne mase bilo namireno 100% da po rešenju o utvrđivanju jednokratnog poreza na ekstra dobit i ekstra imovinu stečenu iskorišćavanjem posebnih pogodnosti u periodu od 1990. do 2000. godine nije izvršen prenos sredstava u korist računa tužene. Tokom ovog parničnog postupka tužilac D.G. je preminuo, a za njegovog jedinog zakonskog naslednika je oglašena njegova supruga M.G koja je preuzela parnicu. Primenom odredbe čl. 1 i čl. 6 st. 1 Konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda propisano je pravo svakoga na pravičnu i javnu raspravu u razumnóm roku pred nezavisnim nepristrasnim sudom i obaveza država članica da preduzmu sve mere radi obezbeđenja iste. Pravni standard razumnog roka nije nepromenljiva konstanta sa jasnom određenom definicijom koja je primenljiva na svaki predmet. To dalje podrazumeva da se razuman, odnosno nerazuman rok suđenja utvrđuje u svakom konkretnom predmetu na osnovu opšteprihvaćena četiri kriterijuma, a oni su: **složenost predmeta, ponašanje i postupanje stranke u sudskom postupku u kome joj je povređeno pravo, ponašanje i postupanje suda i značaj odluke za lice kome je povređeno pravo.** Razuman rok suđenja računa se od podnošenja tužbe u parničnom postupku, a u izvršnom postupku od podnošenja predloga za izvršenje do okončanja izvršnog postupka. U slučaju povrede prava na pravično suđenje pojedinac se može obratiti predstavkom Evropskom sudu za ljudska prava ali takav zahtev može podneti i domaćem sudu pozivom na neposrednu primenu odredbi Konvencije i na odredbe čl. 25 Ustava RS koji je bio na snazi u vreme pokretanja parnice. Stoga je sud pravilno obavezao tuženu da tužiocu isplati naknadu štete po osnovu povrede prava na pravično suđenje s pozivom na kršenje čl. 10 ZPP-a, čl. 25 Ustava RS u vezi s čl. 172. ZOO, obzirom da je postupak za naknadu materijalne i nematerijalne štete zbog povrede na radu nepravdano dugo trajao trajao 13 godina i 5 meseci, a potraživanje tužioca prema stečajnom dužniku bi bilo 100% namireno. Kroz navedeno pravo se štite pravo na telesni i psihički integritet te su ova prava lična, neprenosiva prava, a na naslednike prelaze samo ako su prema odredbama čl. 197.st. 2 i 204. st.2 ZOO priznata pismenim sporazumom ili dosuđena pravosnažnom sudskom odlukom.”¹¹

11 Presuda Prvog opštinskog suda u Beogradu P.br. 10613/09 od 18.09.2009. godine i presuda Apelacionog suda u Beogradu Gž 15637/10 od 10.11.2011. godine

Druga sudska odluka: "Prema utvrđenom činjeničnom stanju odlukom Ustavnog suda usvojena je ustavna žalba tužilje i utvrđeno je da je povređeno pravo na suđenje u razumnom roku zajemčeno članom 32. stav 1. Ustava RS kao i da tužilja ima pravo na naknadu nematerijalne štete koju može ostvariti na način predviđen čl. 30. Zakona o Ustavnom sudu, a nadležnim sudovima je naloženo da preduzmu sve nepohodne mere kako bi se parnični postupak po tužbi podnositeljke ustavne žalbe okončano u najkraćem mogućem roku. Tužilja se 20.05.2010. godine obratila Komisiji za naknadu štete sa zahtevom za naknadu nematerijalne štete zbog povrede prava na suđenja u razumnom roku, pa je Komisija odlukom od 23.12.2010. godine delimično usvojila njen zahtev i sa tužiljom istog dana zaključila Sporazum o vrsti i visini naknade štete kojim je određena visina naknade štete u iznosu od 200.000,00 dinara. Polazeći od ovako utvrđenog činjeničnog stanja, da je odlukom Ustavnog suda Srbije utvrđeno da je tužilji povređeno pravo na suđenje u razumnom roku i to u parničnom postupku koji traje više od 28 godina i još uvek nije okončan, odnosno, u toku je postupak po reviziji tužilje. Sud je odlučujući o visini naknade cenio sve ostale okolnosti slučaja, složenost činjeničnih i pravnih pitanja u konkretnom predmetu, ponašanje podnosioca Ustavne žalbe kao stranke u postupku, ponašanje sudova koji su vodili postupak, prirodu i značaj raspravljenog prava za podnosioca ustavne žalbe i činjenicu da je tužilji i njenom pravnom prethodniku onemogućen suposed predmetnih nepokretnosti skoro 30 godina, te da je u toku izvršenog postupka došlo do rušenja objekta, zbog čega predaja nepokretnosti u suposed više nije moguća. Zbog svega navedenog sud je pravilno našao da tužilji pripada pravična novčana naknada u iznosu od 275.000,00 dinara, kao novčana satisfakcija za duševne bolove koje trpi zbog povrede Ustavom i Evropskom konvencijom zajemčenih ljudskih prava na suđenje u razumnom roku. Kako je odlukom komisije tužilji dosuđena naknada za ovu vrstu štete u iznosu od 200.000,00 dinara, tužena je pobijenom presudom obavezana da tužilji isplati još iznos od 75.000,00 dinara, dok je za iznos preko toga tužbeni zahtev pravilno odbijen, kao previsoko postavljen. Sud je na pravilno i potpuno utvrđeno činjenično stanje pravilo primenio odredbe čl. 172 stav 1 i čl. 200 ZOO kao i odredbe Evropske konvencije o ljudskim pravima, Ustava RS i Zakona o Ustavnom sudu na koje se pozvao u obrazloženju presude i pravilno zaključio da tužilji za ovaj vid štete pripada pravična novčana naknada u iznosu od 275.000,00 dinara."¹²

SPOROVI ZBOG NEOSNOVANOG LIŠENJA SLOBODE NEOSNOVANIM PRITVARANJEM U KRIVIČNOM POSTUPKU

Sporovi za naknadu nematerijalne štete zbog neosnovanog lišenja slobode, privođenja i neosnovanog vođenja krivičnog postupka veoma su česti. Pravo na naknadu štete koju trpe zbog neosnovanog lišenja slobode pritvorena lica crpu iz Krivičnog zakonika koji ga izričito propisuje, ali se i u ovoj vrsti odštetnih parnica shodno primenjuje ZOO. U ovoj oblasti nema mnogo lutanja i osnovne postavke

¹² Presuda Pravog osnovnog suda u Beogradu P. Broj 19935/11 od 16.12.2011. godine i presuda apelacionogsuda u Beogradu Gž. br. 7312/12 od 06.02.2013.

su da pritvoreno lice ima pravo na naknadu štete ako nije svojim radnjama skrivilo pritvaranje, kao i da lice protiv koga je vođen krivični postupak koji je okončan donošenjem oslobađajuće presude, a protiv njega nije određen pritvor, nema pravo na naknadu nematerijalne štete, jer je u toku vođenja postupka bilo zaštićeno pretpostavkom nevinosti. U narednom tekstu će biti dat primer sudske prakse iz ove oblasti.

„Odredbom čl. 560 st. 1 tač. 1 ZKP propisano je da pravo na naknadu štete pripada i licu koje je bilo u pritvoru, a nije došlo do pokretanja krivičnog postupka, ili je postupak obustavljen pravosnažnim rešenjem, ili je pravosnažnom presudom oslobođen od optužbe ili je optužba odbijena. Kako je u toku postupka utvrđeno da je tužilac proveo u pritvoru 184 dana u periodu od 31.03.2010. godine do 30.09.2010. godine, a po rešenju sudije o određivanju pritvora od 01.04.2010. godine, da mu je na teret stavljeno izvršenje krivičnog dela iznude iz čl. 214 st. 4 u vezi st. 1 i 3 KZ a u vezi čl. 30 KZ u sticaju sa krivičnim delom laka telesna povreda iz čl. 122 st. 2 KZ, da je pravosnažnim rešenjem od 30.09.2010. godine ukinut pritvor, a da je pravosnažnim rešenjem Višeg suda u Beogradu od 17.02.2011. godine obustavljen krivični postupak protiv tužioca, to je sud našao da tužiocu pripada pravo na naknadu štete zbog neosnovanog lišenja slobode, boravka u pritvoru u napred navedenom periodu, a na osnovu čl. 560 st. 1 tač. 1 ZKP. Imajući u vidu dužinu trajanja krivičnog postupka, težinu krivičnog dela koje mu je stavljeno na teret, činjenicu da je nasilno odvojen od porodice, da je lišen slobode kada se po pozivu da se javi u MUP lično otišao, kada mu je i rečeno šta mu se stavlja na teret, odnosno da mu stavlja na teret krivično delo iznude, a za šta nije bio kriv, da je u pritvoru proveo 184 dana gde je bio u okruženju kome ne pripada, a naročito imajući u vidu okolnost da nije kriv, da je za to vreme doživeo neprijatnosti, da je prvih 4-5 dana bio u samici u kojoj je pored njega bilo smešteno još četvoro ljudi, da su spavali na betonu, da je nakon toga prebačen u veću sobu gde su, takođe, uslovi bili loši, prostor skućen, hrana loša, da se nagledao i fizičkih napada između pritvorenika i silovanja, da je za vreme provedeno u pritvoru izgubio 30 kg, pao u depresiju i dobio šećer, a da se i dan-danas se oseća odbačeno, to je sud s obzirom na procenu duševnih bolova koje bi u sličnoj situaciji trpeo svaki čovek, a posebno imajući u vidu da se radi o licu koje je neosuđivano, odlučio da tužilac ima pravo na naknadu nematerijalne štete zbog povrede ugleda, časti i slobode i prava ličnosti zbog neosnovanog lišenja slobode, a na osnovu čl. 200 ZOO, te je s obzirom na intenzitet tih patnji i vreme njihovog trajanja za period lišenja slobode od 31.03.2010. godine do 30.09.2010. godine našao da mu pripada pravična novčana naknada određena po slobodnoj oceni suda shodno odredbi čl. 224 ZPP u iznosu od 1.200.000,00 dinara.“¹³

¹³ Presuda Prvog osnovnog suda u Beogradu P-12878/2011 od 24.04.2012. godine

ZAKLJUČAK

Sudska praksa parničnih sudova RS, u određenim srodnim grupama slučajeva zauzima jedinstven stav koji obezbeđuje pravnu sigurnost u situacijama u kojima ne postoji jasno ili dovoljno konkretno rešenje u pravnoj regulativi. Do jednoobraznog stava se kod nekih tipova slučajeva dolazi lakše i usaglašenije, a kod drugih, pak, posle određenog kolebanja, koje može poljuljati osećaj pravne sigurnosti stranaka, naročito onih na čiju je štetu definitivni stav donet. Kolebanje u donošenju jednoobraznog stava je ipak razumljivo, i prihvatljivo, ako, na kraju, ipak, dovede do zajedničkog zaključka, jer predstavlja različito promišljanje i tumačenje sudske prakse. Postoje, međutim, i slučajevi u kojima se sudska praksa nalazi između više, naoko, jednako obrazloženih rešenja. Ovakva situacija stvara pravnu nesigurnost, ne samo kod stranaka, već i kod nižih sudova kod kojih je koncentracija parnica najveća i koji svakodnevno sude i presuđuju u određenoj vrsti sporova. Zbog toga se ujednačavanje sudske prakse na višim sudskim instancama smatra vrlo poželjnom i korisnom za pravnu sigurnost, i čini mnogo u prilog principu suđenja u razumnom roku.

Dragana Marcetic
Judge of the First Basic Court in Belgrade

Marta Sjenicic, PhD
Senior Researcher of the Institute of Social Sciences in Belgrade

JUDICATURE AUTONOMY IN CIVIL PROCEEDINGS

Abstract:

Courts in Republic of Serbia are facing usual challenge of judging and deciding in civil proceedings where the state or the city, or their bodies are being sued. Plaintiffs are individuals claiming that their rights are harmed by the acts of state or city, or that they are injured in the event „organised“ by the state, and ask for the damage compensation. Group of cases appearing in front of courts' civil departments are diverse: damages in war activities, compensation of military per diems, medical malpractice (with the Military Medical Academy and Ministry of Defence as accused), proceedings against the city for compensation of undue reimbursement for kindergarden services. Deciding in these issues depends on circumstances of the case, but certain sorts of proceedings could be grouped per similar or almost identical

characteristics. From the moment certain sort of cases appears before the first grade courts, it takes some time for certain jurisprudence is constituted and that first grade and higher courts adopt a common stand toward specific problem. Practice of adopting a common stand makes Eurocontinental and Anglosaxon system of judging and deciding are getting closer and more similar, but, also, ensures the high level of judicature autonomy in civil proceedings.

Keywords: *autonomy, judicatoru, civil proceedings, common stand, state*

LITERATURA:

1. Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SRP.pdf. (2017, Maj 20); Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Službeni glasnik RS, br. 9/2003, 5/2005 i 7/2005 - ispr. i Službeni glasnik RS - Međunarodni ugovori, br. 12/2010 i 10/2015
2. Filipović V., Marčetić, D. (2017). Naknada nematerijalne štete kroz primenu novih zakona- novija sudska praksa. *Lege artis* 53 (2), str. 26-34
3. Odluke Ustavnog suda Srbije UŽ – 2039/12 od 19.07.2012.godine i UŽ.6774/2011 od 27.12.2012.godine
4. Presuda Prvog osnovnog suda u Beogradu P. Broj 19935/11 od 16.12.2011. godine i presuda apelacionogsuda u Beogradu Gž. br. 7312/12 od 06.02.2013.
5. Presuda Prvog opštinskog suda u Beogradu P.br. 10613/09 od 18.09.2009. godine i presuda Apelacionog suda u Beogradu Gž 15637/10 od 10.11.2011. godine
6. Presuda Prvog osnovnog suda u Beogradu P-12878/2011 od 24.04.2012. godine
7. Presuda Prvog osnovnog suda u Beogradu P.br. 7095/14 od 12.04.2016. godine
8. Ustav Republike Srbije, Službeni glasnik RS, br. 98/2006
9. Zakon o obligacionim odnosima, Službeni list SFRJ, br. 29/78, 39/85, 45/89 - odluka USJ i 57/89, Službeni list SRJ, br. 31/93 i Službeni list SCG, br. 1/2003 - Ustavna povelja, član 201
10. Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju, Službeni glasnik RS, br. 18/2010, član 50
11. Zakon o rehabilitaciji, Službeni glasnik RS, br. 92/2011
12. Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku, Službeni glasnik RS, br. 40/2015
13. Zakona o obligacionim odnosima, član 173 i 174